

Balogh Balázs 2024-ben elkészült és idén benyújtott *Kétszeres impériumváltás alulnézetben (Az 1940-44-es időszak magyar-román konfliktusai, előzményei és hatásai Kalotaszegen a visszaemlékezések és a források tükrében)* című akadémiai nagydoktori értekezése egy körülbelül három évtizeden keresztül tartó, összesen több mint három évet kitevő terepkutatáson alapul, melynek során mintegy 100 településről és 500 adatközlőtől nyert közvetlen, empirikus adatokat. Kutatási módszere szerteágazó, a személyes interjúzáson alapuló *oral history* módszertől a különféle megfigyelési technikákon, a kérdőívezésen és a személyes impressziókat is tartalmazó terepnapló vezetésén át egészen az antropológiai résztvevő megfigyelésig terjednek az alkalmazott adatgyűjtési eljárásai. Hasonló hangsúllyal épített a családoknál őrzött iratokra, fényképekre, az egyházi és községi dokumentumokra, illetve a sajtóforrásokra, melyek több célt is szolgáltak. Biztosították a forráskritikai szempontok alkalmazását, továbbá kiegészítették a szóban élő egyéni és közösségi emlékezet példáit. Balogh Balázs mindvégig törekedett arra, hogy kalotaszegi adatközlőivel bizalmi viszonyt alakítson ki, amely segített a korábbi traumák és tabusított történetek felszínre hozásában, kibeszélésében és feldolgozásában. Megállapítható, hogy Balogh Balázs kutatási módszerének alapossága és összetettsége példa nélkül áll a terepmunkán alapuló magyar társadalom- és kultúratudományi kutatásokban.

Balogh Balázs terepmunkáját, kalotaszegi kutatását jórészt Fülemile Ágnessel végezte, a témába vágó eddigi tanulmányaikat is jellemzően közösen publikálták. Ezért fontos, hogy a Bevezető fejezetben pontosan elkülönítette a két szerző megközelítéseit, témáit és eredményeit. *“(…) a feldolgozás során Fülemile Ágnes főként a történeti folyamatok elemzésére, hangsúlyosan a népművészet felfedezéstörténetére, a házassági rendszer kérdéseire, valamint Kalotaszeg diakron identitásváltozásaira fókuszált, míg jómagam főleg az etnikai konfliktusokra, ezzel részint összefüggésben a diaszporizáció folyamataira, a peremterületek és külső határok problematikájára, valamint az egyes közösségek és mikrotájak esettanulmány-szerű leírására és elemzésére koncentráltam.”*

A 250 oldalas, remek stílusban megírt értekezés mintegy száz évet ölel fel, amelynek kezdete a trianoni békediktátum, középpontja a kétszeres impériumváltás mintegy négy és fél éve 1940 és 1944 között, epilógusa pedig a sérelmeket lassan elhomályosító, máig nyúló időszak, amelyben a felszín alatt tovább hat a konfliktusok utóélete. A dolgozat felépítése is ezt a kronologikus elemzési logikát követi. A szerző a kutatás térbeli behatárolásánál nem pusztán a néprajztudomány hagyományosan kalotaszegiként számon tartott településeire szorítkozott, hanem önálló fejezetben foglalkozott a tájegység peremén elhelyezkedő, már 1920 előtt szórványosodó falvakkal is.

Balogh Balázs értekezésének fő diszciplináris keretét a társadalomnéprajzban határozta meg. Ennél azonban sokkal több tudományterülethez kapcsolódik, mint a társadalom- és politikatörténet, a kisebbség- és szórványkutatás, a mikrotörténet és a mindennapi élet kutatása, az emlékezetkutatás és a narratológia stb. Az értekezés új lendületet adhat a népcsoportkutatásnak is, hiszen az egykor a népművészetéről ismertté vált néprajzi-történeti táj, Kalotaszeg a 20. század folyamán „identitásrégióvá”, „emlékezetközösséggé” vált.

Balogh Balázs fő célkitűzése, hogy a magyar etnikai térvesztés történeti folyamatait új források bevonásával, részben „alulnézeti” szempontból, konkrét események részletes elemzésével is új megvilágításba helyezze. Az 1919-1920-as impériumváltást követően, majd 1944-től újra éledően, az oktatást, a gazdaságot, a hitéletet és a politikai képviseletet érintő magyarellenos adminisztratív intézkedésektől egészen az emberi élet- és szabadságellenes eseményekig (lincselés, gyilkosság), valóban hozzájárultak ahhoz, hogy ma Kalotaszegre a Kárpát-medencei magyarság egyik szórványterületként tekintsünk. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy abban más, ettől független tényezők is fontos szerepet játszottak, elég csak a kivándorlásra, az asszimilációra, a természetes szaporodás arányszámának

alakulására vagy az önpusztító életvitelből fakadó tömeges korai elhalálozásokra utalni. A bírálók néhány fogalom (pl. „agrárreform”) használatának pontosítására tettek javaslatot. A bizottság Balogh Balázs *A kétszeres impériumváltás alulnézetben. Az 1940–1944-es időszak magyar–román konfliktusai, előzményei és hatásai Kalotaszegen a visszaemlékezések és a források tükrében* című, disszertációjának témáját, kérdésfelvetését indokoltnak és jelentősnek, az elvégzett forrásfeltárást módszeresnek és eredményesnek, az elemzést logikusnak és szakszerűnek, a disszertációt és a disszertáció téziseit pedig új tudományos eredménynek tartja. Mindezek alapján egyöntetűen javasoljuk az MTA doktora cím odaítélését a disszertáció szerzőjének, Balogh Balázsnak.